ſeductores, malitiæ ſtudijs, univerſas domos ſubvertentes. Telluris inutile pondus, ventres pigri, malæ beſtiæ, fruges conſumere nati. Synagoga ſatanæ, doctores in cathedra peſtilentiæ: populus nequam, filij ſcelerati, generatio prava & perverſa: genimina viperarum, Dei gratiam transferentes in luxuriam, ſemetipſos paſcentes, convivantes ſine timore, nubes ſine aqua, quæ à ventis circunferuntur, arbores autumnales, infructuoſæ, eradicatæ, bis emortuæ, fructus feri maris, deſpumantis ſuas contuſiones; denique ſidera errantia, quibus procella tenebrarum ſervata eſt in æternum. Hoc & alia plura peiora ſunt, fuerunt & (quod turpius) erunt, ſine ſpe correctionis ex inolitis pravitatis ſtudijs: donec *pœna ſit eis prævalens ipſa mors*: incipiantque vivere, cùm inceperint mori; igitur frugi, nullus eſt qui recogitet corde. Ipſi apud Horatium, d. v. 31. fatentur.

Quam mala pecora! — S. Bened. d. *cap.* 2.

Virtutem incolumen odimus:
Sublatam ex oculis quærimus invidi.

Horat.

TAUTOLOGIA OCTAVA.

CIRCUNDANTES CIRCUNDEDERUNT ME. Pſalm. 117. verſ. 11.

EXPOSITIO LITTERÆ.

1 DE Servatore N. eiuſque hoſtium circumventionibus accipitur textus vel à Rabbinis; ut conſtet ex forti pugna, illuſtrique victoria argumentum in trophæa: igitur violentia potentiſſimè valida, in triumphum devicti victoris ducta. *Infelicem Socratem dices in carcere, infelicem Catonem vulnera ſua animoſius quàm fecerat, retractantem calamitoſiſſimum omnium Regulum, fidei pœnas, etiam hoſtibus ſervata, pendentem? Atqui nemo hoc dicere* (inquit Senec. *Epiſt.* 71.) *nec ex molliſſimis quidem auſus eſt. Negant enim illum eſſe beatum; ſed tamen negant miſerum. Academici veteres beatum quidem eſſe etiam inter hos cruciatus fatentur; ſed non ad perfectum, nec ad plenum.* Plenè felix, qui in tormentis ſurgit animo, & dum graviora patitur, dicit *Sitio.* Ioann. 19. 28. Inſultarunt exultantes inimici, extinctà vitæ auctoris optabili vità: at fuit ex iactu oſculana victoria. *Semper hac in re qui vincitur, vincit.* Petron. fol. 25. in *Satyric.* A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris: igitur lapis reprobatus à Synagoga ædificatrice, factus eſt in caput anguli. Contra fortunam ſemper luctata virtus. Etiam citra effectum propoſiti, eius rutilat decus. *Beatum non eum eſſe* (præmiſit Stoicus, *Epiſt.* 45.) *quem vulgus appellat; ſed illum cui bonum omne in animo eſt, erectum, & excelſum, & mirabilia calcantem, qui neminem videt, cum quo ſe commutatum velit: qui hominem eà ſolà parte æſtimat, qua homo eſt: qui ad leges componitur & ſic vivit quomodò ratio præſcribit: cui bona ſua nulla vis excutit, qui mala in bonum vertit, certus iudicij, inconcuſſus, intrepidus: quem aliqua vis movet, nulla perturbat: quem fortuna, cùm in eum quod habuit telum nocentiſſimum, vi maximà intorſit, pungit, non vulnerat, & hoc raro: nam cætera eius tela, quibus genus humanum debellatur, grandinis more diſſultant: quæ incuſſa tectis, ſine ullo habitatoris incommodo crepitat, ac ſolvitur.* Haud ſecùs Chriſto contigit, dum vallatus inimicis. Vidit hoſtis telis mortuum; ſed adinſtar Solis aſcendit ſuper occaſum. Dominus nomen illi. Retorqueatur Petronius, Carm. 19. à v. 24.

Senec. — *Felix virtutis conſtantia inter tormenta.* — Petron. — Senec. — *Quis homo cadendo potens?*

—*Triſtior ille eſt, qui vicit*—
Namque hoc dedecus eſt populi, morumque ruina:
Non homo pulſus erat, ſed in uno victa poteſtas.

Petron.

2 Chriſtum ergo circundantes circundederunt Iudæi in propoſitum mortis; ſed tantùm circundederunt *ſicut apes*, quæ quidem vitam in vulnere ponunt quippe pungentes moriuntur. Pende ad circumventionem circuitus ordinem. Primò qui extendit totà die manus ſuas ad populum non credentem, & contradicentem; ait: *Omnes gentes circundederunt me.* Sanè: *Omnis generis homines* (ſubdit Caietan.) *contra ipſum fuerunt. Paſſus eſt à Iudæis & Gentibus, à maribus & fœminis, à ſacerdotibus & laicis, à Religioſis & ſæcularibus.* Pòſt non dicit *Gentes*: tantùm, *Circundantes circundederunt me.* Auguſtin. hic: *Benè ibi non repetitum eſt,* Omnes gentes: *quòd à Iudæis ſolis factum eſt.* Qui quidem cum viderent tot anxietates, ſimulque tot ſingulares honores, deficientes ſcrutantes ſcrutinio; cogitaverunt cogitationes ſine intellectu: igitur ſomniarunt duplicem Chriſtum, geminumque Meſſiam in illud Pſalm. 79. 16. *Perfice eam, quam plantavit dextera tua, & ſuper filium hominis, quem confirmaſti tibi.* Ideſt, *Virum* dextræ, uti dicit Aben-Ezra. Genebr. hic: *Meſſiam accipit filium Ephraim, ſive Ioſeph, non filium Davidis errore Iudaico, qui cùm nequeant diſtinguere inter duos Chriſti adventus,*

Vincentes cadunt. — Ibid. v. 12. — Caiet. — *A cunctis Chriſtus illuſus.* — Auguſt. — *Duos Chriſtos finxerunt Rabbini.*

tus, humilem, ſcilicèt, & glorioſum; duos conſtruunt Chriſtos: unum filium Ioſeph, cui ea competant, quæ de Chriſti humilitate & cruce Scripturæ canunt: alterum Davidis, cui alia, quæ de Chriſti gloria, maieſtate, & triumphis. In quæ non devenient recutiti cæci & obcæcati! Primum Deus quaſi miſiſſet ad homines proiecte in opprobrium hominum: noviſsimum verò glorioſe in exaltationem iactabundam Iſraël, ut conſtitueret Principes ſuper omnem terram, ad ſplendoris temporalem evanidam gloriam: quod namque quàm nugatorium, per ſe patet; indicatque Petrus, 1. Epiſt. 1. dum illos alloquitur dicens: *Non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis.* Conſulelis Galatin. *lib.* 6. à *cap* 4.

Genebr.

3 Primò fit ſermo de ingruente tribulatione, quouſque extinctus fuit in cruce: fuit profectò vehementiſsimè magna; ad cuius expreſsionem utitur Tautologiâ: *Circundantes circundederunt me.* Deinde poſt validam toto corpore pugnam, dicit victoriam: *Et in nomine Domini quia ultus ſum in eos.* Non eſt expoſitiva, ſed adverſativa particula *Et*, ut ſæpe in hoc Pſalmo: v.13. *Impulſus everſus ſum ut caderem*, & (Sed) *Dominus ſuſcepit me*: v.18. *Caſtigans caſtigavit me Dominus*, & (tamen) *morti non tradidit me.* Ita in præſentiarum: *Circundantes circundederunt me*, & (verumtamen) *in nomine Domini quia ultus ſum in eos*; ſicut adverſativè v.17. *Non moriar, ſed vivam*: Hebr. *Et vivam.* Omitto alia. Ne cæſpites in Tò *Quia.* Apud Latinos videbitur paragogicum. *Latinè vacat: ex quo prætermmittitur in Pſalterio Rom. & Græcis multis exemplaribus*: ait hic Genebr. Nihilominùs tamen uſum inveni apud Thom. Cantuarienſ. in *Hymn.* Deipar. ubi: *Certa manent & ſecura quia tua gaudia.* Quinimò apud Plaut. in *Moſtellar.* Act. 1. ſcen. 1. v. 49. *Quia mihi benè eſt, & tibi malè eſt; digniſsimum eſt.* Etiam apud Propert. 2. *Eleg.* 3. v. 38. *Tu quia poſcebas, tu quia lentus eras.* Eleganter Virgilius, 4. *Æneid.* v. 538.

Et pro Sed.

Genebr.

Thom. Cant.

Quia ne auxilio iuvat ante levatos?

In ſacris ſæpiuſculè: Pſal. 9. 3. *Quoniam laudatur peccator in deſiderijs animæ ſuæ.* Matth. 2. 16. & 23. *Quoniam illuſus eſſet a Magis. Ut adimpleretur, quoniam Nazaræus vocabitur.* In his ergo & affinibus particulis, quod videtur exegeticum, eſt propoſiti aſſertorium, q.d. *Etiam.* Iſai. 66. 8. *Quia parturivit & peperit Sion filios ſuos.* Ierem. 4. 18. *Iſta malitia tua, quia amara: quia tetigit cor tuum.* Ezech. 24. 13. *Quia mundare te volui, & non eſt mundata.* Loco ſuperlativi, quantum auguror, in actionis, effectus, aut affectus expreſsionem, intelligi poteſt. Geneſ. 49. 7. *Maledictus furor eorum, quia pertinax* (*Quia* pro ſummè) & *indignatio eorum, quia dura*: ſcilicèt, maximoperè dura. Adi Salmer. *Prolegom.* 16. Hoccine ſenſu delicandum hemiſthichion. Inimici infeſtiſsimè, hoſtiliter *circundantes circundederunt me*; ſed in nomine Domini etiam ſum ultus: & non ſolùm ultus, ſed fortiter, vehementer, magnoperè, abundè, quaſi uſque ad ſatietatem ſuper inimicos deſpexit oculus meus. Satis in vindictam, quod viderent glorioſum, deſpectum uſque ad faſtidium. Dicit David, Pſalm. 58. 12. *Deus oſtendit mihi ſuper inimicos meos: ne occidas eos.* Sat in acerbitatem mortis, faſtigium felicitatis. *Cùm ab inferioribus petitus violatuſque eſt* (inquit Senec. 1. de *Clement.* cap. 21.) *ſi quos pares aliquando habuit, infra ſe videt; ſatis vindicatus eſt.* Glorioſiores utique, quos felices fecit caſus. Hæc victoria Cadmæa: *Dederunt victis terga victores* (Marc. Senec. *Controv.* 1.) & *quos provexerat fortuna, deſtituit.* Ergo Thraſones ſuffocarunt conceptum à mente votum, dum in victoriam circundantes vanidè circundederunt.

Quia pro adverbio affirmativo, vel ſuperlativo propoſiti.

Prima expoſitio.

Senec.

Cruciatus victoris gloria victi.

Marc. Sen.

4 De cœlo deſcendit tradens ſingulariter doctrinam; ut demerſos in barathrum attraheret, duceret ac perduceret in cœlum: illoſque quærebat hinc inde charitate eximia, docens irrequietè, quà poſſent tranſire ad aſtra: unde dicitur: *Circuibat caſtella in circuitu.* Non ſolùm civitatibus oportebat evangelizare verbum Dei; ſed etiam pagis, ubi ſimplices, ſed rectiores corde: igitur omnes volebat ſalvos fieri, & perperàm crediturі ſine prædicante: quo profectò intuitu ad ſe tunc quos iam in Apoſtolos elegerat, ſtudiò vocavit, ut electos in prædicationem inſtrueret; ipſique novâ imbuti doctrinâ, ac diſciplinâ Apoſtolica Dominum prævenirent, vel illo abſente docerent, ſi maiora vocarent. Unde converſionis ac illuminationis propoſito, Dei appropinquante regno, & quia tunc expulſus præceps à civitate ſua; circuibat prædicando in circuitu per caſtella. Iuvenc. *lib.* 3. v. 18. & Sedul. 3. v. 23. ſuccinunt.

Marc. 6. 6.

Chriſti gratia in omnes extenſa.

Illic expediens populis, mirabile dictu!
Iuſtitiæ leges, vitæque ſalubria iuſſa;
Talibus indignans præſsit ſua munera Chriſtus.

Iuvenc.

Inde

Inde ſalutiferis incedens greſsibus urbes,
Oppida, rura, caſas, vicos, Caſtella peragrans
Omnia, depulſis ſanabat corpora morbis.

Sedul.

5 Nonnumquàm defectus Lunæ humani decidui generis, Soli labores. Ortus eſt Sol, cuius ſanitas in pennis, & quies in motu; etenim præ dilectione in nulla ſede moratur. Gyrat per meridiem, & flectitur ad Aquilonem, luſtrans univerſa in circuitu. Officium ac munus Solis luſtrantis ac illuſtrantis cuncta. Hinc Sol iuſtitiæ circuitu circuibat & perniciter Caſtella. Tò *Circuitu* referri quit ad *Circuibat* & ad *Caſtella.* Si ad verbum, Tautologia eſt, cui ſæpe iungitur nomen ſignificationis eiuſdem in ampliorem expreſſionem argumenti, de quo agitur, vel continuationem; ut *Vità vivet, Morte morietur, Oblivione oblivi ſcar, Memoria memor, Oſculetur oſculo, Zelo zelatus, Ieiunavit ieiunio, Stultus ſtultitià*; & alia, de quibus actum: atque in præſentem articulum, *Rotas volubiles*: Ezech. 10. 13. *Coronans coronabit*: Iſai. 22. 18. de quibus, *Tom.* 4. *T.* 11. & 12. Huiuſmodi teſtimonia delicantur genuinè per adverbia: ita ut præſentis ſenſus ſit: Continuò, perſæpe, frequenter circuibat Chriſtus caſtella. Similiter principalis Tautologiæ, *Circundantes circundederunt me.* Eccli. 24. 8. *Gyrum cœli circuivi.* De Sole: *Gyrat & flectitur.* De aëre: *In circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos revertitur*: & Proverb. 8. *Gyro vallabat.* Iſidor. legit gerundio: *Gyrat gyrando.* Maluend. cuncta ex Hebræo amplectitur: *Circumgyrat circumgyrans, circumgyrans ſuper circumgyrationes ſuas.* Apud Ethnicos copioſa ſeges. Cicero de *Somn. Scipion.* inquit: *Circulos ſuos, orbeſque conficiunt mirabili celeritate.* Macrob. ibid. *lib.* 1. *cap.* 18. eadem. Euripid. in *Oreſt.* v. 985. *Circunfertur volutationibus.* Ovid. 9. *Metam.* fab. 1. *Flexos ſinuavit corpus in orbes.* Virgil. 5. *Æneid.* v. 85. *Septem ingens gyros, ſeptena volumina traxit.* Sil. Italic. 2. v. 449. *Curvatis claudens ingentem flexibus orbem.* Manil. 1. *Aſtron.* cap. 5. v. 134. *Cuncta feruntur flexa per gyros*: & cap. 7. v. 5. *Circunfer lumina flexus.* Senec. in *Medea*, v. 87. *Orbem circuitis alligat.* Denique ex noſtris Prudent. in *Symmach.* v. 400.

Geminatio pro Adverbio.

Expoſitio 2.

Eccli. 24. 8
Eccle 1. 6.
Prov. 8. 27

——— *Fervens rota volvitur axe:*
Quamvis nonnullis placeat, terram minorem
Dicere circuitu, quàm ſit pulcherrimus ille
Circulus, & flammas immenſi ſideris ultra
Telluris normam, porrecto extendere gyro.

Prudent.

Continuatio motus hiſce periodis ſignatur, phraſibuſque ſolicitudo deſcribitur: etenim cùm impatiens ſit amoris eximij flamma; charitas Chriſti urgebat, ut frequenter anxiè circuiret caſtella. Hæc cura Principis, bono publico vigilanter conſulentis. *Caſtra omnia circuibat, noctibus etiam plerumque vigilias frequentabat*: ait Capitolin. de Minore Gordiano.

Capitolin.

6 Verùm ſi tò *Circuitu* refertur ad *Caſtella*, quæ circuibat; eſt eclipſis, quo ſchemate relativum non expreſſum ſubauditur, cuius uſus uſquequaquè in ſacra pagina, Vulgato ſtylum ſequente originarij idiomatis. Pſalm. 44. 14. *Omnis gloria eius filiæ Regis ab intùs*: hoc eſt: eius, quæ filia Regis. Iob. 19. 19. *Quem maximè diligebam, averſatus eſt me*: Hebr. & Arab. *Et hi, diligebam, averſati ſunt*: ſine relativo, ſicut Ioſue, 10. 20. *Qui effugere potuerunt, ingreſſi ſunt civitates.* Hebr. *Hi effugere potuerunt, ingreſſi ſunt munitiones.* Virgil. 4. *Æneid.* v. 536. *Iam dedignata maritos*: ſubintelligendum *Quæ.* Tacit. 12. *Annal.* cap. 56. de Claudio inquit: ſine relativo: *Spatium amplexus ad vim remigij, gubernantium artes, impetus navium, & prælio ſolita.* Sic alij paſsim. Ex hac regula clarus perſpicuo ſacræ auctoritatis ſenſus: q. d. *Circuibat caſtella, quæ erant in urbis circuitu.* Huiuſmodi pleonaſmi crebrò diluuntur per verbum æquipollens, ut Latinum ſapiant. Maldonat. *Circùm pagos obijt.* Franc. Luc. Brugenſ. *Significatur Ieſus, relicta Nazareth, perluſtraſſe pagos circumiacentes*: quod elucet Luc. 13. 22. *Ibat per civitates & caſtella docens.* Ita, *Gyrum cœli circuivi*: ſcilicèt, *ambitum cœli*, ut legit Tigurin. Iudith. 7. 6. de Holoferne iuxta Bethuliam, dicitur: *Dum circuit per gyrum*: ideſt, ut obſervat Sanctius hìc num. 3. *Diſsito procul ab orbe circuitu, dum tamen in ea luſtratione circumfuſos montes circumſpicit.* Idem Proverb. d. *Gyro vallabat abyſſos*: in quibus teſtimonijs liquet, verbo vel nomine æquivalente ſenſus ſententiarum percipi & genuinè: igitur ſpatium quodcumque inceſſu metitur greſſus, circuitus dicitur; ubi rectà non proceditur. *Circuire omnes angelos cœpi & clamitare*: ait Petron. d. fol. 34. Sic qui cathegoricè non reſpondet, circumloqui-

Eclipſis.

Relativum non expreſſum.

Tacit.

Brugenſ.

Eccli. 24. 8
& Iudith. 7. 6. Sanct.
Prov. 8. 27

Quid ſit circuitus.

tur. Idem ibid. pag. 7. *Circuitu agendum, negavi*: & Martial. 11. *Epigram.* 16. *Nec per circuitus loquatur.* Propterea ſenſus ſententiæ pleonaſmic præſentis eſt: Chriſtus frequenter adibat pagos, poſitos circùm, ſeu circumſtantes. Cùm ergo ita eſſet, & hinc inde tranſiret; circuiri caſtella dicitur & circuitu. *Circuitu*, reſpectu poſitionis pagorum: & *Circuire*, quia ad illos meditatò tranſibat, non rectà pertranſibat per caſtella in alia loca; quaſi obiter vel tranſcurſu prædicaret: imò conſultò in pagos propter prædicationem lubenter adibat. Aliter tranſitus exprimitur, uti cùm dicitur: *Oportebat eum tranſire per Samariam.* Ioann. 4. 4.

Expoſitio 3.

7 Modò in principem Tautologiam. *Circundantes circundederunt me.* Indicat geminatio verbi cum eiuſdem verbi participio, magnitudinem tribulationis, & odium cordis hoſtilis: ſiquidem Chriſtum non ſolùm uſque ad mortem vexarunt; ſed in vexationem callidè circundederunt, ita quòd non haberet effugium, ut ſatiaretur inimicorum odium. *Perſequimini & comprehendite eum; quia non eſt qui eripiat.* Pſalm. 70. 11. Fugit afflictus perſequentium incurſus; modò ſit aliquatenùs exitus: circuitu autem undecumquè angiportus. Circundederunt *quaſi cuſtodes agri in gyro*: Ierem. 4. 17. Ita ne eludere poſsit iudicium Adultera fragrante reatu; teſtes *ſtatuerunt in medio.* Ioann. 8. 3. & 10. 24. eodem intuitu ne poſsit Chriſtus evadere, *Circundederunt ei Iudæi.* In Tautologia cordium malignantium demonſtratur intuitus. *Circundantes circundederunt.* Caietan.. *Ad ſimilitudinem circundantium hoſtium, pertinacia Iudæorum perſiſtentium.* Genebr. *Circuierunt, obſederunt, undiquè oppugnarunt*: ne fruſtrarentur ictus, circulus quoquo latere clauſus. *In modum coronæ cingebant.* 1. Reg. 23. 26. Tribulatio proxima eſt, & non eſt qui adiuvet. *Perijt fuga à me*: dicebat circumventus per David: Pſalm. 141. 5. Malitia *coronans coronabit te tribulatione*: Iſai. 22. 18. etenim ſi corona plenè, haud locus fugæ. Circuitus circundantium eſt vallum in obſidionem; ut poſsit comprehendi, qui ſcopus iræ. *Circundabunt te inimici tui vallo: & circundabunt te, & coanguſtabunt te undique*: Luc. 19. 43. Buchanan. *Circundantes circundent, omnique premant ex parte.* Apulei. *Metam.* lib. 2. *Circulo conſeptus coronæ circunſtantium.* Virgil. 4. *Georg.* v. 78. *Magnum glomerantur in orbem.* Cicer. in *Catilin.* 2. *Vallo & foſsa circundedi.* Unde dicebat Mithridates (ut Plutarch. in *Lucul.* ait) de Cizycenis obſeſsis: *Nec avis evadet.* Lucianus in *Philopſeud.* inquit: *In orbem circumit*, ut ſtrictam obſidionem indicaret. Conſtat Iudic. 9. 50. *Abimelech Thebes circundans obſidebat exercitu.* Hinc extremas anguſtias ſine auxilio ſignat Ariſtophanes circuitu geminato per epitaſim. Act. 14. in *Aves*, v. 7. infit: *Moleſtiarum inquiſitor circulo circundas*: & Act. 15. v. 13. *Circulo circuire civitates*: ideſt, ſtrictè premere, coronà claudere, exitus præcludere, ac milite armato, copijſque ſepire. Manil. 5. d. v. 75. *Ac torto ſtringere gyro.* Ita Chriſtum Iudæi infeſti, quem arbitrabantur inimicum, inſidioſè cingebant, ad mortem vallabant, coronà circuibant; ne evadere poſſet, qui aliquando conatus malignitatis deriſit. Unde geminatione ſolicitudo ſanguinolentiæ ſævisſimæ indicatur. Maluend. *Cingent, & diligentisſimè circundant.* Etiam continuatio perverſitatis in votum; quo ſenſu à Senec. ad *Marciam*, cap. 11. dicitur: *Circuitus anorum.* Indicat Hebr. *Circundederunt, etiam circundederunt.* Nonnulli: *Circundant & circumveniunt. Si me circundederint, & ſanè circundederunt*: igitur perſtitit in circuitu malignantium multitudo, quouſque ſuſpenderunt in ligno. Ita cùm inſtarent neci, quam, quippe non erat tempus, evaſit (qua de cauſa dixit eis: *Tempus meum nondùm advenit, tempus autem veſtrum ſemper eſt paratum*) ne eſſet, ſicut illuduſque, aliquatenùs exitus, ab illis utrique circundantibus factus eſt circulus. Haud aliter factum ad interitum Alcibiadis, refert Plutarchus in eo. *Milites* (inquit) *in orbem circunſteterunt.*

Ioann. 8. 3 & 10. 14. Caietan. Genebrard. Luc. 19. 43. Plutarch. *Cur malignitatis continuatio dicitur eſſe in circuitu?* Ioann. 7. 6. Plutarch.

8 Perpetuitas inſidiarum, & iniquitas ad odium, per earundem vocum iterationem aut æquivalentium exprimuntur. Hinc cùm circuitus ſit ſignum obſidionis inter anguſtias deprehenſi; ut notetur perſiſtentia ſine revocatione ſævi inſatiabilis pectoris, pergeminatos circuitus oſtenditur continuatio circumventionis. Apuleius de *Deo Socrat.* inquit: *Flexu circulorum*: igitur in melius non mutatur malitia, ſed in alia. Appoſitè Manil. d. 1. *cap.* 3. v. 39. & 5. v. 703.

—— Semper flexibilis orbe,
Ad ſua perpetuos revocat veſtigia paſſus,
Exoriens ſimul atque cadens, quia fertur in orbem
Velox, & acclivis pariter declivia iungit,

Apul. Manil.

Atque

Atque alios ſuperat gyros, alioſque relinquit.

Hæc cogitatio putridi pravorum cordis: circuitu ac circuitu ibunt in inadinventionibus ſuis. Hiſpanicè: *La quinola baſta que ſe haga.* Ad rem Plin. *lib.* 21. *cap.* 1. *Multiplices inter ſe nectuntur, in orbem, in obliquum, in ambitum coronæ per coronas currunt.* Elucet perſpicuò ſtudium Iudæorum Chriſtum circuitu circundantium in exitium: etenim hinc inde, ultrò citroque argumenta variarunt, dum circundantes in mortem circundederunt. Eſt diſcrimen inter *Circuire* & *Circundare*: illud namque eſt continuatio motus ſine loci comprehenſione. Prudent. d. v. 395.

——Orbe rotundo
Præcipitem, teretique globo per inane volantem:
Area maior enim, quam qui percurrit in illa.

Hoc eſt vaſtitas corporis continentis, ut cœli quod imminet orbi, & orbis qui continet omnia. *Sapientia* 1. 7. Quare non dicimus Solem circundare terram, ſed circumire luſtrare. *Eccle.* d. & *Ezechiel* 39. 15. Cœlum circundare, ac continere. *Prov.* 8. 29. *Exod.* 25. 28. *Terram redimitam & circundatam cingulis.* Cicer. de *Somn. Scipion.* Horat. 1. *Satyr.* 2. v. 99. *Circundata pallà.* Quia quidem metaphora Pſalm. 103. 2. *Amictus lumine ſicut veſtimento*: & Heb. 5. 2. de Chriſto: *Ipſe circundatus eſt infirmitate.* Hinc patet diſcrimen inter increatam ſapientiam, & incarnatam. Illa ſine obice. *Gyrum cœli circuivit ſola.* Illam-hanc circundedit inimicorum invidia. In principio orbis aderat luſtrans cuncta ſpecimine amoris; verùm aſſumptione humanitatis, nequibat movere pedem, qui vallatus inimicis.

Plinio. *Expoſit. 4.* Prudent. *Diſcrimen inter Circuire & Circundare.*

9 De Solis circulis modò, igitur de Sole ſolùm, & non de aëre intelligit ſententiam Hieronymus. *Oritur Sol & occidit, & ad locum ſuum revertitur: ibique renaſcens gyrat per meridiem, & flectitur ad aquilonem; luſtrans univerſa: in circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos revertitur.* Ex Iſidoro diximus: *Gyrat gyrando.* Sed quomodò? An quia fertur, vel quia ipſe à ſe motus per orbem labitur? Philoſophi Priſci dixerunt eſſe animatum: ideoque non volvi cum cœlo, ſed per ſe moveri. Si *alijs locis oritur & occidit, neceſſe eſt, eum moveri, non ſtare*: Ait Hygin. *lib.* 4. *n.* 14. Ridiculum utique. Fixus enim cœlo, cum ſphæra volvitur. *Sol cæleſteſque orbes* (exponit hìc Rab. Hacados) *irrequietis motibus ſuper ſuos axes volvuntur.* Iſidor. de *Natur. rer.* cap. 27. dogma antiquum refert, & quo nonnulli ad aſſertum nitebantur. *Salomon cùm diceret de Sole: Gyrans gyrando vadit ſpiritus, & in circulos ſuos revertitur; oſtendit ipſum Solem ſpiritum eſſe, & quod animal ſit & ſpiret & vigeat & annuos orbes ſuos curſu expleat; ſicut & Poeta ait.*

Intereà magnum Sol circumvolvitur annum.

Refutat D. Thom. ut decet, 1. p. q. 70. art. 3. & *Opuſc.* 10. aſtruit, Solem dicit ſpiritum, eò quòd ſpiritum Angelicum habeat curſus moventem ac dirigentem, aſsiſtentem, non informantem. Conſule Perer. lib. 2. in *Geneſ.* à quæſt. 5.

Eccli. 1. 5. 6. Hygin. *Sol non vagatur per cœlum, nec à ſe habet motum.* Iſidor.

10 Alij perfrictè aſſeruerunt cœlos immobiles, Solemque ſedere, ut ſuccinit Ovid. 2. *Metam.* fab. 1.

Hæc ſuperimpoſita cœli fulgentis imago,
Signaque ſex foribus dextrix, totidemque ſiniſtris
Reſpicit; purpureà velatus veſte ſedebat
In ſolio Phœbus.

Ovidio.

Sententia caperatæ frontis. *Circuitus Solis orbium*: ait Cicer. 2. de *Natur. Deorum.* Plin. *lib.* 2. *cap.* 3. *Hanc ergo formam eius* (inquit) *æterno & irrequieto ambitu, inenarrabili celeritate vigintiquatuor horarum ſpatio circumagi, Solis exortus & occaſus haud dubium reliquere.* Alij apud Iſidor. d. *Sol poſtquàm ardentem rotam Oceano tinxerit, per incognitas nobis vias, ad locum unde exierat, regreditur: expletoque noctis circulo rursùs de loco ſuo feſtinus erumpit: obliquà enim & fractà lineà per Auſtrum pergit ad Boream.* Apuleius, quo ſupr. n. 8. *Varià curriculi ſui ſpecie, ſed una ſemper & æquali pernicitate, tùm progreſſus, tùm verò regreſſus mirabili vicisſitudine pro ſitu & flexu & obſtito circulorum.* Totum aſtruitur auctoritate ſacrà: igitur per motus in orbe continuationem velociter gyrat, *ſequiturque ſequentem*, iuxta Manil. 1. d. *cap.* 5. verſ. 42.

Plinio. *Nunquàm immobilis.* Apuleius.

11 Apud Antiquos ſub dubio rotunditas cœlorum terræque. Unde Auguſtin. 2. de *Geneſ. ad litter.* cap. 9. ait: *Si cœlum ſphæra non eſt, ex una parte camera eſt, ex qua parte terram contegit: ſi autem ſphæra eſt, undique camera eſt.* Ita ergo ſomniarunt

Auguſtin.

multi cum Epicuro (ut ait Cleomedes, *lib*. 2. aſtruitque fabulâ) Solem quotidie interire ſuffocatum in Oceano : ideo inquit : *Se Oceano mergentem , quendam ſtrepitum edere extinctum , qualem à ferro cadenti aquæ immerſo fieri videmus.* Idem leges apud Strabon. lib. 1. ubi ait : *Apud ſacrum promontorium in extrema Hiſpania, Solem occidere & magnum edere ſtrepitum , quaſi ſi mare ſtrideret ſibilaretque ; Sole , dum in fundum defertur , extincto.* Auſonius *Epiſt.* 12. v. 15.

Cleomd. *Nec oceano extinguitur* Strab.

Stridebatque freto Titan inſignis Ibero.

Vide Theodoret. 4. *Contr. Græc. affect.* & Delr. ad illud Senec. in *Thyeſt.* v. 817.

Auſon.

—— Neſcit feſſos
Tingere currus , nec fumantes
Sudore iubas mergere ponto.

Senec.

Nec eius aquis iterùm producitur & accenditur. German. Iſidor.

Ut ergo poſsit Sol rursùs apparere , ſeu potiùs ſuſcitari (quippe non orbis , quàm poſsit iterùm ad nos tranſire) ex contrarietate aquarum dixerunt quotidie flammam accendi, ac lucem ad curſum diuturnum ac diurnum abundanter conſervari. *E contrario elemento virtutem luminis & caloris accipere.* Germanic. Ceſar in *Arat. Phænomen.* Indicat Iſidor. d. cap. 15. *Quidam autem dicunt Solis ignem aqua nutriri, & ex contrario elemento virtutem luminis accipere.* Aliter deſipit Lucret. equidem extinctum ab aquis Solem autumat renaſci ex ignitis vaporibus in ſolare cadaver coeuntibus. Multa effutit uſquequaquè, ſed ſolemniter delirat lib. 4. de *Rer. natur.* v. 374. 432. & *lib.* 5. v. 658.

In pelago nautis ex undis ortus , in undis
Sol fit uti videatur obire & condere lumen
Primaque diſpereunt , quaſi in ignem lana trahatur:
Semper enim nova ſe radiorum lumina fundunt.
Ætheris Auroram defert , & lumina pandit,
Aut quia Sol idem ſub terras ille revertens,
Anticipat cœlum , radijs accendere tentans:
Aut quia conveniunt ignes , & ſemina multa
Confluere ardoris conſuerunt corpore certo,
Quæ faciunt Solis nova ſemper lumina gigni.

Lucret.

12 Cuncti huius furfuris craſsâ Minervâ erraverunt , & locuti ſunt falſa : taliquæ cervicoſitate erroris ; ut ſentientes contraria , arbitrarentur amentes. Unde cùm neſcirent cœlorum terrarumque rotunditatem , diſtantiamque ſphærarum in Aſtrorum atque Planetarum circulum , inficiati ſunt etiam exiſtentiam noſtrorum Antipodarum , & contra textum expreſſum, Deuter. 11. 21. *Quandiù cœlum imminet orbi.* Lactant. Firmian. 3. *Inſtitut. divin.* cap. 24. infit : *Quid illi , qui eſſe contrarios veſtigijs noſtris Antipodas putant : Num aliquid loquuntur , aut eſt quiſquam tam ineptus , qui homines eſſe credat , quorum veſtigia ſunt ſuperiora , quàm capita ? Aut tibi quæ apud nos iacent inverſa pendere , fruges & arbores deorsùm verſus creſcere, pluviat & univem & grandinem ſursùm verſus cadere in terram ? Et miratur aliquis hortos penſiles inter ſeptem mira narrari ; cùm philoſophi & agros & maria , & urbes & montes penſiles facere auſint ? Si autem rotunda etiam terra foret ; neceſſe eſſet , ut in omnes cœli partes eadem faciem gerat : ideſt , montes erigat , campos tendat , maria conſternant. Quod ſi eſſet, etiam ſequeretur illud extremum , ut nulla terræ pars ſit , quæ non ab hominibus cæteriſque animalibus incolatur.* Aſtruimus quod negat ſeu potiùs ridet Lucret. *lib.* 1. d. à v. 948. immemor ; ſiquidem de Sole dixit ut vidimus, *num.* antec. *Sol idem , ſub terras ille revertens.* Ita ergo accinit:

Lact. Firm. *An Antipodes?*

Illi cùm videant Solem , noc ſidera noctis
Cernere , & alternis nobiſcum tempora cœli
Dividere , & noctes pariles agitare , dieſque.
Sed vanus ſtolidis hæc omnia finxerit error , &c.

Lucret

Etiam inter ſelectiores pioſque DD. huiuſmodi diſſenſus : videſis Auguſtin. 16. *Civ.* cap. Chryſoſtom. Homil. 14. *Epiſt. ad Hebr.* Nazianz. *Epiſt.* 71. Bonifacium Germaniæ Apoſtolum adverſus *Vergilium* Epiſc. Tridentin. & ex Ethnicis Ariſtotelem 2. *Meteor.* cap. 5. Pliniumque, *lib.* 2. *cap.* 68. Econtrà pugnat experientia , alijque viri Doctiſsimi, qui maturiùs ordinem perpenderunt Univerſi: de quo fusè Acoſta , lib. 1. de *Novo Orb.* cap. 1. Cicer. d. ſubdit : *Qui incolunt terram partim obliquos , partim tranſverſos , partim etiam adverſos ſtare nobis.* Primi , Græcè dicuntur *Periœci* , ideſt , qui habitant in eadem zona , ſed in diverſis hemiſphærijs. Secundi *Antœci* , qui in eodem habitant hemi-

Cicer. *Qui Periœci, Antœci, & Antichtones?*

hemiſphærio , ſed in diverſis zonis. Poſtremi *Antict.nes* , qui adverſa nobis habent veſtigia. Adi Vives in loc. cit. Auguſtini.

13 Macrobius, lib. 2. in *Somn. Scipion.* cap. 5. inquit: *Si nobis vivendi facultas eſt in hac terrarum parte , quam colimus , quia calcantes humum , cœlum ſuſpicimus ſuper verticem ; quia Sol nobis oritur & occidit ; quia circunfuſo fruimur aëre, cuius ſpiramus hauſtum ; cur non & illic aliquos vivere credamus , ubi eadem ſemper in promptu ſunt? Idem Sol illis , & obire dicetur noſtro ortu, & orietur cùm nobis occidet. Calcabunt æquè ut nos humum , & ſuper verticem ſemper cœlum videbunt ; nec metus erit ne de terra in cœlum decidant, cùm nihil unquam poſsit ruere ſurſum*, &c. Cauſam ſignat Manil. lib. 1. cap. 2. à v. 41.

Macobr. *Sunt Antipoda.*

Ultima ſubſedit glomerato pondere tellus,
Imaque de cunctis mediam tenet undique ſedem:
Iccircòque manet ſtabilis , quia totus ab illo
Tantundem refugit mundus , fecitque cadendo,
Undique ne caderet: medium totius & imum eſt.
Quod niſi liberato penderet pondere tellus ,
Non augeret curſus mundi ſubeuntibus Aſtris
Phæbus ad occaſum , & nunquàm remearet ad ortus,
Lunàve ſummerſos regeret per inania curſus,
Nec matutinis fulgeret lucifer horis.
Nunc quia non imo tellus deiecta profundo,
Sed medio ſuſpenſa manet , ſunt pervia cuncta.

Manil.

Idem aſtruit Ioann. de Sacroboſc. de *Spher.* cap. 1. Iam non decident Antictones , & verſus cœlum ; quia centrum eſt (& quicquid grave in centrum it) terra : unde impoſſibile cadere ſursùm , quippe aſcendere eſt contra naturam gravium. Vide dicta, *Tom.* 4. *T.* 6. *à n.* 18.

Nullum Sol habet impedimentum in gyrum.

14 Conſtat ergo quomodò Sol gyret luſtrans univerſa in Auſtrum & Aquilonem incluſus ſuis eropicis ; quin ſummergatur oceano , quippe propriâ ſphærâ mobili ambit terreſtrem orbem , nulloque modo in Horizontis peripheria offendit limen. Utrumque complectitur Manil. d. cap. 3. à v. 3.

—— In nullo ponit veſtigia fundo.
Eſt igitur tellus mediam ſortita cavernam
Aëris , & toto pariter ſublata profundo:
Nec patulas diſtenta plagas , ſed condita in orbem,
Undique ſurgentem pariter , pariterque cadentem.
Hæc eſt naturæ facies : ſic mundus & ipſe
In convexa volans teretes facit eſſe figuras.
Ex quo colligitur terrarum forma rotunda:
Hanc circum variæ gentes hominum atque ferarum
Aëriæque colunt volucres : pars eius ad Arctos
Eminet Auſtrinis pars eſt habitabilis horis.

Manil.

Geminantur enim in gyro Solis flexus & circulus. *Gyrat luſtrans univerſa in circuitu & in circulos ſuos revertitur* : qui eſſe nequibant , ni cœlum eſſet rotundum: & in gyro ſignantur circuli ; quippe quotidiè verſus meridiem vel ſeptentrionem variantur ex duodecin variatione Signorum. Ovid. de Equis Solis ad *Piſon.* à v. 51.

Mundus in orbe.

Qui modò non ſolùm rapido permittit habenas
Quadrupidi ; ſed calce citat , modò torquet in auras
Flexibiles rictus , & nunc cervice rotatâ
Incipit effuſos in gyrum carpere curſus.

Ovid.

Ideo Sol motu circulari gyrat ut luſtret orbem ; ſed ad luſtrationem in hemiſphærijs variatur quotidie circuitus ortus & occaſus ; prout lumine Signa percutit. *Hic mutat per Signa vices* : ſuccinit Manil. d. *cap.* 9. *v.* 7. aliàs ut notat Hyginus loc. cit. dies & noctes eſſent æquales , quod non contigit niſi dum lucet in *Æquatore*. Reborabitur ergo argumentum ex ſequentibus.

Manil.

15 Aliter accipiendum de Sapientia , quæ gyro vallabat abyſſos : etenim per *Gyrum* intelligitur cœlum , quod firmabat ſursùm , ut abyſſos vallo circundaret , ideſt , inferiorem Orbem. Hebr. & Syr. *Circulum circunduxit ſuper faciem abyſſi*, diciturque circulus, eò quòd rotundum cœlum, quaſi cum circino factum propter perfectam rotundita-

Prov. 8. 27

Manil. ditatem. Maluend. *Ibi ego in conſtituere eum circinum ſuper faciem molis aqueæ.* Eodem ſtylo Manil. 1. d. *cap.9.* v.8. *Supra ſe circinat orbem.* Univerſos per *Gyrum* cœlos

Eccli.24.8 intellige: ſiquidem quocumquè terra patet, cœlum ſuper, illam circundans, circulo vallans. Hoccine enim ſenſu Sapientia dicit: *Gyrum cœli circuivi ſola.* Hoc eſt, ambitum; ſpatiaque cœlorum, eſtò vaſtiſsima. Unde per *Gyrum* orbem, per *Circuitum* orbis demonſtrat perfectam rotunditatem: q. d. Orbes ſuperiores cœleſtes rotundos feci; ut continerent æthera, & orbem terrarum intra concava, quaſi rotam in medio rotæ: imò infimum cœli ſupremi contineret ſupremum infimi: qua de cauſa ſignantur *cœli cœlorum.* Pſalm.148. 4. Manil. quò dudùm; *cap.1. v.96.*

Pſ.148. 4.

Nec prius impoſuit rebus finemque modumque,
Quàm cœlum aſcendit ratio.

Manil.

Haud fugit mythologos huiuſmodi forma. Pingebatur Deus *Enepb.* qui inter Ægyptios, *Hemphta,* ore ovum proferens, in dextra ſceptrum, ſiniſtrà zona ſtellata: coram homine, ſuper quem cœlum aſtriferum. *Sceptrum* (ait Cœlius Gregor. lib. 1. *Hieroglyph.* cap. 1. & 5.) *poteſtatem Conditoris regiam in univerſam naturam ſignificat: zona vinculum, quo creata omnia colligat, & quo vitæ neciſque fata continet. Eſt autem Zona circulus ille, quem Aſtronomi Zodiacum vocant. Ovum ex ore producentem faciebant, quòd Mundum ſignificabat Dei verbo creatum. Hominis capiti aureum globum impoſuerunt, qui cœlum ſignificaret ſphæricum & circularem eius motum.* Ex ore enim Altiſsimi prodivit, & mundus per verbum factus eſt, quo cœli formati & firmati ſunt. *Ne videar plus nimio extuliſſe ovum elementi vocabulo* (ait Macrob. 7. *Saturnal.* cap. 16. idemque Plutarch. 2. *Sympoſ.* cap.3.) *conſulæ initiatos ſacris Liberi Patris, in quibus hac veneratione ovum colitur, ut ex forma tereti, ac penè ſpherali, atque undique verſum clauſa, & includente intra ſe vitam, mundi ſimulacrum vocetur.*

Quid Emph. & eius imago?

Cœl. Gregor.

Macrob. Plinio.

16 Dum cœlum (quod in gyro) ſignatur, per gyrum forma perfectior figuraliter oſtenditur. *Formam eius in ſpeciem orbis abſoluti globatam eſſe* (inquit Plin.*lib.2.cap.2.*) *nomen in primis & conſenſus in eo mortalium, Orbem appellantium: ſed & argumenta rerum docent: non ſolùm quia talis figura omnibus ſuis partibus vergit in ſeſe, ac ſibì ipſa toleranda eſt, ſeque includit & continet, nullarum egens compaginum, nec finem aut initium ullis ſui partibus ſentiens, nec quia ad motum, quo ſubinde verti debeat; talis aptiſsima eſt: ſed oculorum quoque probatione quòd convexus, mediuſque quacumquè cernatur; cùm id accidere in alia non poſsit figura.* Idem Varro in *Logiſtorico:* Hinc per huiuſmodi figuram ſæpe ſignatur. Zetzes, 10. *Chiliad.* hiſtor. 341. ait *Orbem vertibilem, continuæ verſionis gratià.* Nonn. 39. *Dionyſiac.* v. 336. *Volutus conſuetà volubili rotà:* & ipſe Plin. *cap.* ſeq. *Circumactorum ſiderum, ſuos volventium orbes.* Qua quidem metaphorà de Ieruſalem quæ in cœlo ædificatur ut civitas dicitur: *Civitas in quadro poſita eſt: & longitudo eius tanta eſt, quanta latitudo:* igitur cùm ſit cœlum rotundum; in orbe perfecto æqualis latitudo & longitudo. Ita perfectio pulchritudinis, atque pulchritudo perfectionis ſtat, quin obſtet, quòd civitas in quadro poſita ſit: etenim quoquo latere ſignetur quadrum in corpore orbis, longitudo, & latitudo nonnumquàm erit æqualis.

Cur mundus orbiculari figurà?

Apoc. 21. 16.

17 Myſticè ſeu allegoricè per cœli circulum præſignatur Deipara, Virgo-Mater. Unde Epiphan. de eius *Laudib.* inquit: *O uterum impollutum habentem circulum cœlorum; qui Deum incomprehenſum comprehenſum portaſti!* Idem Chriſogon. *Mund. Marian.* Diſcurſ.36. n.1. Propter ipſam cuncta facta; quia cuncta vel lucidiſsima quaſi umbra futurorum chariſmathum: corpus autem Virgo. Egimus fusè, *Tom.5.T. 3. à n.* 131. Virgo aderat Deo cœlos formanti; quia quicquid in eis pulchrè inſertabat, id totum pulchrius collaturus Virgini, quæ tunc tantum in imagine; ſed futura animatum cœlum, quo habitatura tota plenitudo divinitatis corporaliter. *Ex terrena natura Deus cœlum in terra condidit:* Damaſcen. in *Nativit. Virgin.* Orat. 1. *Cœlum cœli* Domino, quod eſt Virgo omnia continens. Novem cœli, novem Angelicæ hierarchiæ. Elevata eſt Virginis magnitudo ſuper cœlos. *Omnem electæ creaturæ altitudinem electionis ſuæ dignitate tranſcendit* (ait Gregor.Magn. in 1.*Reg.*1.) *meritorum verticem ſupra omnes Angelorum choros uſque ad ſolium Deitatis erexit.* Ipſa gyrum cœli & ſola circuivit; quæ continentem omnia ſola ſingulariter continet. Obſequioſè Em. Aguirreus in *Lud. Salmanticenſ.* 2. Excurſ. 6. n.76. ſeriò plaudit:

Epiphan.

Cur Virgo dicitur circulus cœlorum & cœlum cœli?

Damaſcen.

Pſ.113.16.

Greg.Magno.

Cum pro palma olim certarent lumina, totus
Armiſonans æther bellica ſigna dedit.

Cer-

Certabant radijs Sol, ſpecie Luna, & numero Aſtra,
Luce dies, Iris lumine, mole Polus.
At cùm viſa fuit lux ſumma, uteruſque Mariæ, Aguirr.
Et numerus dotium, virgineuſque decor;
Ceſſerunt radijs Sol, ſpecie Luna, & numero Aſtra,
Luce dies, Iris lumine, mole Polus.

18 *Gyrum cœli circuivi ſola.* Intellecto teſtimonio de Verbo Dei (ſapientia perſonali & increata) per quod facta ſunt omnia; Tò *Sola* non excludit alias SS. Trinitatis perſonas: etenim ut præmiſi, *Tom.1.T.6.à n.72. & 4. T. 4. à n.* 15. dictio excluſiva in relativis ad extra, non excludit alias perſonas divinas. Per cœlorum circulos indicat Mercur. Triſmegiſtus illarum circuminſeſsionem; apud Kircher. in *Obeliſc. Pamphil.* hierogrammatiſm. 2. *Mens quidem Opifex unà cum Verbo circulos continens, ac celeri pernicitate convertens, ſuam ad ſe machinam reflexit, eamque volvi à principio ſine principio, ad finem abſque fine præcepit. Incipit enim illic ſemper, ubi deſinit. Horum profectò circuitus cunctorum, quemadmodùm & mens ipſa volvit.* Inter Ægyptios Iovis imago in huiuſmodi propoſitum ſedebat, oſtentans ſuperiores corporis partes omninò nudas, inferiores tectas, cum ſceptro in ſiniſtra. Mythologiam eruit Euſeb.*lib.3. cap. 3. Iovis ſimulacrum humanam in ſpeciem conformabant, quòd mens eſſet, cuius in procreatione rerum exemplar intueretur, quaſi ratione cuncta perficeret. Idem verò ſedet, ut cunctam poteſtatis ſuæ conſtantiam utcumque ſignificet. Partes ſuperiores corporis nudas habet, quòd in cœleſtibus mundi partibus ſeſe illuſtriùs ſpectandum exhibeat, in infimis abſconditus penitùs deliteſcat: & ſceptrum quidem lævà tenet, eò quòd in latere cor, cæterorum membrorum facilè princeps, intelligendi maximè viſcus, conquieſcat.* His igitur circulis Sapientia attingit à fine uſque ad finem, fortiter & ſuaviter diſponens omnia. *Sapient.*8. 1. Unde cùm à ſummo cœlo egreſsio eius, occurſus eius uſque ad ſummum eius (*Pſalm.*18.7.) ut volvatur à principio ſine principio, ad finem ſine fine. *Ita circulus ſecundum Chaldaicam Trinitatem:* ait Damaſcius apud kircher. Tom. 3. *Oedip. Copt. in Menſa Iſiac.*ſyntagm. 1. cap. 5. diviſion. 2. ubi infit: *Ita intelligenda ſunt, ut ſit Trias quædam in mundo Intelligibili & ſupremo, quem Archetypum vocant, & Hemphta Ægyptij; in quo Pater Potentia & Mens unum eſſent eſſentialiter, quemadmodùm Orthodoxi de SS. Triade confitentur, in quo Opifex Mens Patri, Potentia Filio, Spiritus Menti reſponderent: à qua Archetypà Triade deinceps omnium creatarum rerum triades emanarent.* Triſmegiſt. in *Pymandro:*

Dictio excluſiva in relativis ad extra, non excludit alias in Trinitate perſonas.

Merc. Triſmeg.

Imago Iovis.

Euſeb.

Damaſc.

Umbra SS Trinitatis.

Kircher.

Sanctus Deus Pater,
Qui Verbo cuncta conſtituiſti. Triſmeg.

19 Litteræ appoſitiùs reſpondeamus. Per gyros igitur cœlorum, orbem inferiorem continentium, intelligo involucra motus illorum, quos necdùm homines perfectè ad amuſsim cognoverunt, nec innumerabilem ſtellarum numerum; cùm ſtuduerint vel tot retrò ſæculis in Aſtrorum cognitionem: maximè quia quotidie apparent nova, ſintque phænomena varia. Præter dicta *Tom. 1. T. 1. n.* 22. noviſsimè compertum, in ſphæra Saturni iuxta Planetam apparere duas ſtellas ſimiliter pallidulas: Venerem Lunæ adinſtar corniculari, eiuſque ſplendorem creſcere ac decreſcere. Adi Alapid. in *Eccli.* 3. 25. *Poſſe quidem fieri* (inquit Phavorinus, apud Gellium, *lib.* 14. *cap.* 1.) *ut & alij quidam Planetæ pari poteſtate eſſent: ne eos tamen homines cernere poſſent propter exuperantiam vel ſplendoris, vel altitudinis: nam & quædam ſidera è quibuſdam terris conſpiciuntur, earumque terrarum hominibus nota ſunt; ſed eadem ipſa ex omni terra alia non videntur, & ſunt alijs omninò ignotiſsima.* Plinius aſtruit, *lib.* 2. *cap.* 70. *Septentriones* (ait) *non cernit Trogloditice, & confinis Ægyptus: nec Canopum Italia, & quem vocant Berenices crinem: item quem ſub Divo Auguſto cognominavere Cæſaris thronon.* De his in noſtris *Ephemerid.* Conſule Bulenger. lib. 2. de *Ration. divination.*cap.8.

Nova quotidie inveniuntur in cœlis

Aul. Gell.

Plin.

20 Quapropter per gyros cœli, quos Sapientia circuivit, & modò circuit, interpretor diſpoſitionem cœlorum, quorum conſtitutio ad eſſe & operari in pondere & numero & menſura. *Sapient.* 11. 21. Sic Numen Conditor diſpoſuit, ut omnia menſuram, numerum & pondus haberent; etſi menſuram ſine menſura, ſine numero numerum, atque pondus ſine pondere; ut canit vel Ethnicus, 1. *Metam.* fab. 1. *Sine pondere habentia pondus.* Deus igitur dedit in ipſa conſtitutione modum, ſpeciem & continuationem; ſic quodlibet diſpenſando, ut eſſet perfectum in quantitate, qualitate & ordine. *Menſura*

Sapient. 11. 21.

Quid in rebus numerus, menſura & pondus.

ſura (inquit Auguſtin. 4. de *Geneſ. ad litter.* cap. 3.) *omni rei modum præfigit, & numerus omni rei ſpeciem præbet, & pondus omnem rem ad quietem & ſtabilitatem trahit.* Ex ipſo de *Natur. boni*, cap. 3. D. Thom. 1. *p. quæſt.* 5. *art.* 5. inſit: *Modus, ſpecies & ordo, tamquàm generalia bona, ſunt in rebus à Deo factis: & ita hæc tria; ubi magna ſunt; magna bona ſunt: ubi parva, parva bona ſunt: ubi nulla, nullum bonum eſt.* Ex his ergo in univerſo oriuntur *Antitechnia*: ideſt, Conſono-diſſona & econtrà. *Chordis docent* (ait Plutarch. de *Iſide & Oſirid.*) *concinnatam à ratione univerſitatem, ex diſſonis concinentem partibus eſſe effectam.* Qua de cauſa dicit Plato de *Pulchro*, Deum agere Geometram: quam ſententiam exponens Plutarch. 8. *Sympoſ.* cap. 2. inſit: *Profectò Deus ſcientià non eget Mathematicà: illo in ipſo, cum illo, & circa illum eſt ea. Illa enim numero æquabilitatem, hæc verò proportione & numero iuſtum tribuit; neque univerſa in unum confundit. Hic nihil relinquere infinitum voluit & indeterminatum; ſed exornare proportione, modo & numero naturam, unum efficiens ex univerſis quæ extant.* Videſis harmoniam Univerſi in *Cabala Saracenic.* apud. kircher. d. *Tom. 2. p. 1. claſſ. 5. cap. 6.*

Auguſt.
D. Thom.
Plutarch.
Idem.

21 Ex his poſitionibus & rerum oppoſitionibus orta traditio, ſeu phyſicè ludicra cogitatio (de qua obiter egi, *Tom. 5. T. 10. à n. 27.*) muſicæ cœlorum, aſtrorum, orbiumque cœleſtium, eorum pondere, numero & menſurà creditæ, potiùs fictæ à Priſcis: quam quidem harmoniam non audimus, vel quia ab aſſuetis non fit paſsio, vel quia ultra aëra inaudibilis concentus, vel quia nobis longioribus ſonus omninò tacitus. Ingenioſè, ſi Phœbo non diſplicet! Sed eam audivit Moyſes (ut ſomniavit Philo de *Somnis*) per quadraginta dies ieiunij primi in Sina, poſt quos priores accepit tabulas legis. Etiam Salomon poſt acceptam ſapientiam in ſomno; ut delirat Rabb. Salomon apud Abulenſ. in 3. *Reg.* 3. quæſt. 11. cum reliquis nugis, apud Pined. de *Rebus Salomon.* lib. 3. cap. 8. Hanc excellentiam tribuit Apollonio Tyanæo, Philoſtratus, iocosèque Picus Mirandulan. in *Encomio Barbarici*, & Angel. Politian. *lib. 9. Epiſt.* 4. *Aſſume illas* (inquit) *Tyanæi aures, quibus cum omninò non erat in corpore, non terreſtrem Marſiam, ſed Apollinem cœleſtem divinà citharà Univerſi melos ineffabilibus temperantem modis exaudiebat.* Ita obijcitur delirus Horatij cui intùs ſonabant fiſtulæ & tibiæ theatri.

An Muſica ex volubilitate cœlorum?
Quinam audierint?
Pic. Mirãd

22 *Sonum* (ait Iſidorus lib. 3. cap. 19.) *triformem conſtat eſſe naturà. Prima eſt harmonica, quæ ex vocum cantibus conſtat: ſecunda organica, quæ ex flatu conſiſtit: tertia rhythmica, quæ pulſu digitorum numeros recipit.* Ab alijs dividitur in vocalem, inſtrumentalem, & metaphoricam. Prima tribuitur ſomno Platonis, qui pro Angelis motoribus cuiuslibet cœleſtis orbis concinentem finxit Sirenem: igitur *Siren* Græcè eſt *Deo canens.* Secunda phantaſiæ Pythagoræ, aſſerentis ex colliſione cœleſtium orbium muſicam reſultare dulciſsimam. Adi Quintilian. *lib. 1. cap.* 10. & Macrob. lib. 2. in. *Somn. Scipion.* cap. 1. Tertia prudentiæ Ariſtotelis, de qua *num.* 25. Prima dicata Dijs, ſecunda mundo, noviſsima homini. Per horam unam Deum Solem mulcere quotidiè; dicunt Talmudiſtæ: in qua hora cùm illum ſiſti voluiſſet Ioſue, dixit Soli: *Sile, tace*, ut legit Hebr. ubi Vulgatos: *Ne movearis.* Item Pſalm. 18. 2. *Cœli enarrant gloriam Dei.* Iob. 38. 7. *Cùm me laudarent aſtra matutina.* Quo patet in cœlis Deo chorus dicatus, ac Sirena dulciſona, ut aſtruit etiam Macrob. quò dudùm cap. 3. & Angel. Politian. in *Nutric.* v. 154.

Iſidor.
Differentia Muſicæ.

Sua quæque innoxia Siren.

Angel. Polit.

23 In orbe tam inferiore, quàm ſuperiore ineſſe muſicam, aſſerunt plurimi & non infimi ſubſelij; ſed potiſsimè in cœlis. Quapropter Cicero in *Scip. ſomn.* ſubdit: *Quis hic, quis eſt, qui complet aures meas tantus & tam dulcis ſonus? Hic eſt, inquit ille, qui intervallis coniunctus imparibus, ſed tamen pro rara pulſione diſtinctis impulſu & motu ipſorum orbium efficitur, qui acuta cum gravibus temperans, æquabiliter concentus efficit: nec enim ſilentio tanti motus excitari poſſunt: & natura fert, ut extrema ex altera parte graviter, ex altera parte acutè ſonent. Quam ob cauſam ſummus ille cœli ſtelliferi curſus, cuius converſio eſt excitatior, acuto & excitato movetur ſono: graviſſimo autem hic Lunaris ac infimus.* Macrob. hic. *lib.* 2. cap. 1. inquit: *Ex ipſo enim circunductu orbium, ſonum naſci neceſſe eſt; quia percuſſus aër ipſo interventu ictus vim de ſe fragoris emittit, ipſà cogente naturà, ut in ſonum deſinat duorum corporum violenta colliſio.* Qui toni ſint, refert Plin. *lib. 2. cap.* 22. Bulenger. 2. de *Theatr.* cap. 5. Georg. Venet. de *Harmon. Mund.* & Macrob. d. *cap.* 3. Rhodigin. aſſentitur *lib.* 1. cap.

Cicer.
Cogitata à Priſcis in cœlo.
Macrob.

cap. 19. & lib. 7. cap. 6. ſubdit: *Sunt è celeberrimis Auctoribus, qui muſicam quidem ex cœlorum concentu inenarrabili deprehenſam aſtruxere.* Boetius non ſolùm indicat, ſed eſſe iudicat, lib. 1. de *Muſic.* cap. 2. Iſidor. d. *cap.* 17. *Cœlum ipſum ſub harmoniæ modulatione revolvitur.* Tertullian. de *Pallio*, cap. 2. *Sol ſtationibus annuis, Luna modulationibus menſtruis, ſiderum diſtincta confuſio*, &c. Strada lib. 2. *Proluſ.* 5. Academ. 1. inſit: *Somnum agitatione cœleſtium orbium, ſignorumque crepundijs blandè concilias.* Idem videais apud Natal. Comit. 7. *Mythol.* cap. 15.

Rhodigin.
Tertull.

24 E Poëtis (audaciores in picturis quidem ſunt) agmen occurrit. Manil. 5. d. v. 493. *Æquabitque choros geſtu.* Claudian. in *Manl. panegyr.* v. 100. *Quæ vis animaverit aſtra, impleveritque choros.* In 4. *Conſulat. Honor.* v. 65.

Sol occurrit equis: qui poſtquàm rursùs heriles
Agnovere ſonos, redijt meliori magiſtro
Machina, concentuſque Poli.

Claudian.

Statius 3. *Silvar.* 3. v. 54. *Aſtrorum velox chorus.* Angel. Politian. d. v. 157. *Arcanam cœli teſtantia Muſam.* Sibylla Erythræa apud Auguſtin. 18. *Civ.* cap. 23. *Eripitur Solis iubar, & chorus interit aſtris.* Choreas Solis & Aſtrorum deſcribit Virgil. 6. *Æneid.* à v. 640. Alia ex alijs Vatibus videris loc. cit. *Tom.* 5. num. 27. Hinc apud Mythologos Apollo dicebatur dux Muſarum, illeque cum cithara pingebatur choragus illarum, tanquam hieroglyphicum harmoniæ mundi. Chartar. de *Apollin.* fol. 39. ideoque templũ unum utriſque dicatum; ut refert Pauſanias, *cap.* 166. qui cap. 303. Muſas cœli filias ſignat. Hinc dictus Sol. Pan ornatus fiſtulis, de quo inf. *num.* 26. *Fiſtulam ſeptem calamorum habet* (ait Gyrald. *ſyntagm.* 15. num. 19.) *propter harmoniam cœli, in qua ſeptem ſoni ſunt, & diſcrimina vocum.* Ex ſacris hæccine melodia conſtare videtur. Iob. 38. 37. *Concentum cœli quis dormire faciet?* Pined. hic: *Organa cœli.* De cœlis Pſalm. 18. 5. *In omnem terram exivit ſonus eorum: quin nullibi non audiantur voces eorum.* Cant. 6. 9. *Quæ eſt iſta quæ progreditur quaſi Aurora conſurgens?* Aquila: *Sonans ut Sol?* Ambroſ. de *Iſaac*, cap. 7. *Sonans* (inquit) *ſicut Soli videtur illa axis cœleſtis converſio, Soliſque & Lunæ & ſtellarum curſus, concentus globorum exprimi. A quibuſdam etiam noſtris videtur, qui quoniam non invenit fidem, ſaltem propter gratiam ſuavitatis non videtur alienus.*

Cur Sol cũ Muſis?
Gyrald.
Ambroſ.

25 Hæc Muſica, quæ phyſicè ſignatur, iurè ridetur: imò ab Ariſtotele, 2. de *Cœlo*, cap. 9. Metaphoricè namque accipienda eſt; quia cuncta, ut diximus condita in menſura, numero & pondere, ex quibus reſultat Univerſi harmonia. *Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & hoc* (nimirum cœlum) *quod continet omnia, ſcientiam habet vocis.* Ordo rerum dicitur Muſica. Iob. 38. 33. *Numquid noſti ordinem cœli?* & v. 37. *Quis enarrabit cœlorum rationem, & concentum cœli quis dormire faciet?* Cantic. 7. 1. *Quid videtis in Sulamite niſi choros caſtrorum?* Ordo dicitur, ut patet, *chorus*; & ratio cœli concentus. *Igitur perfecti ſunt cœli & terra, & omnis ornatus eorum.* Geneſ. 2. 1. Ornatus, quaſi ſonus harmonicus: *Exprimit res omnes cœleſtes, terreſtres & ſublunares abſolutà perfectione à Deo conditas, & in ſuos gradus, ordines, virtutes, facultates, qualitates tributas, aptè & concinnè diſpoſitas*, &c. Maluend. hic, & Delr. tom. 1. *Adag.* 1. Iob. 35. 10. *Deus qui dedit carmina in nocte*: ubi Doctiſſ. Sanctius, n. 13. inſit: *In carminibus cœlorum ornatum & ignearum formarum admirabilem ordinem intelligunt.* Ita cœli gloriam Dei enarrant, & eorum auditur vox: Crucius hic ſuccinit:

Sap. 1. 7.
Ordo rerum dici ut Muſica.
Geneſ. 2. 1
Maluend.
Iob. 35. 10
Sanct.

Hæc cœli ſpecies motu revoluta perenni,
Hic tenor æternus, rerum hic pulcherrimus ordo;
Eſſe Deum memorant: illo inventore coruſcis
Aſtra rubens æther accendit eburnea flammis.
Succedunt umbris Soles, & Solibus umbræ,
Noxque diem, noctemque dies monet, ut ſua magni
Numinis æternùm veniant ad munera iuſſu.
Non voces, non verba ſonant.

Cruc.

Dic mihi quomodò narrant gloriam Dei cœli: vocem non habent, ipſis non eſt lingua (inquiritur à Chryſoſtom. *Homil.* 9. ad Popul.) *quomodò igitur narrant? Cùm enim videris pulchritudinem, magnitudinem, celſitudinem, ſitum, formam; tamquàm vocem audiens, adora Deum, qui tam pulchrum & admirabile corpus crearit. Tacet cœlum, ſed ipſius aſpectus vocem, tuba clariorem emittit per oculos, non per aures.* Idem Ru-

Chryſoſt.

Auguſtin.

Rupert. lib. 1. in *Geneſ.* à cap. 6. Ambroſ. 2. *Hexaemer.* cap. 4. & Auguſtin. in *Pſalm.* 148. v. 13. qui quidem 11. *Civ.* cap. 18. inquit: *Ordinem ſæculorum tamquàm pulcherrimum carmen etiam quaſi quibuſdam antithetis honeſtaret.*

Et pro Contra.

26 Ex oppoſitis enim conſtat dulcedo muſices, & ex oppoſitis etiam harmonia orbis. Eccli. 33. 15. *Sic intuere omnia opera Altiſſimi: duo & (pro Contra) duo, & unum contra unum:* cap. 42. 25. *Omnia duplicia: unum contra unum, & non fecit quicquam deeſſe.* An Sol & Luna duplex? Nullo modò. Sunt omnia duplicia, ſecundum antitheta ſeu contrarietates; quia rerum multiplicitas formalis naſcitur ex diviſione generum, & diviſiones fiunt per differentias contrarias: uni verò non eſt niſi unum contrarium: non facit Deus quicquam in univerſo deficere; quia tota rerum univerſitas opus perfectum eſt: & unum contrarium alteri, & duo contra duo ut permaneant univerſa. Vide Valleſ. *Sacr. Philoſoph.* cap. 75. & 76. Horatio teſte 1. *Epiſt.* 12. verſ. 19. *Rerum concordia diſcors:* Manil. 5. d. v. 737. econtra: *Diſcordia concors.* Ovid. 1. *Metamorph.* fab. 1.

Orbis muſica ex concordi diſſonantia.

Ovid.

Frigida pugnabant calidis, humentia ſiccis:
Mollia cum duris.

Siccine in Univerſo antitechnia, ex quibus muſica figurata: nam omnigena contrariorum variorum oppoſitio, ex qua rerum conſervatio, atque diſcordia à Conditore diſpoſita, ad amuſſim abſoluta, oculis harmonica dulcis ſuavitas, ſicut auribus tonorum muſicæ delectabilis varietas. Hinc Triſmegiſt. ad *Aſclep.* inquit: *Omnia fiunt utriuſque ſexus.* Vide Auguſtin. de *Vera religion.* cap. 29. & Senec. de *Conſolat. ad Marciam*, cap. 18. ex Cicerone, 3. de *Finib.* Sub imagine Panos Ægyptij huiuſcemodi harmoniam, arcanam ineptis, obſtendebant. *Pan* idem ac omnia. Facies erat rubicunda & radiata, ſtellato baltheo, in ſiniſtra heptaulum, ideſt, inſtrumentum muſicum ſeptem fiſtularum; de quo latè Natal. Com. *lib.* 5. *cap.* 6. Gyrald. loc. cit. Kircher. lib. 3. *Obeliſc.* cap. 10. Achill. Bocch. *Symbol.* 45. apprimè exponit.

Merc. Triſm.

Imago Panos.

Senſibus humanis ut ſit dulciſſima, ſeptem
Quæ calamis iuncta eſt fiſtula diſparibus.
Ac ſeptengeminum exterius demulceat orbem,
Terraſque & vaſtum temperet Oceanum;
Attamen ac triplici, quæ prima & maxima virtus,
Intentà nihil eſt dulcius harmonià.
Optima vox Hypate, atque graviſſima, quæ Omnipotentis
Naturæ lex eſt prima: ſecunda Meſe.
Harmonia hinc cordis ſummè proprior rationi,
Cui poſtrema ſubeſt obſequiturque Nethe.

Ach. Boch.

Hypathe ſonat Græcè Suprema: *Meſe.* Media: *Nethe*, infima; ex quibus Univerſi diſcors concordia, ſingularis muſica, qua ordinantur omnia. Politian. ubi dudùm, v. 145. quia Iove cuncta plena, accinit:

Iupiter, ut perhibent, liquidi per ignea mundi
Templa, per ſtellis radiantibus æthera fixum,
Auratumque animas, ſola terræ & cærula ponti
Diſſitus, errantes cytharæ vice temperat orbes,
Ac rapidum imparibus curſum rotat intervallis.
Quem rata pars tamen & certum confine diremit.
Hinc noſtro maior captu ſonus exit, acutas
Compenſans gravibus ſeptem in diſcrimina voces;
Stellanteſque globos, ſua quæque innoxia Siren
Poſſidet, ambroſio mulcens pia Numina cantu.
Nec tamen in nullis hominum ſimulacra refulgent
Mentibus arcanam cœli teſtantia muſam.

Angel. Pol.

27 Hieroglyphico inſigni oſtendit ad harmoniam Univerſi ordinem Kircher. d. cap. 12. ubi obijcit Apollinem cum cithara & heliotropio, ſedentem pedibus innixum caudæ ſerpentis, cuius caput figebatur terræ, & corpus ſupra cœli Soliſque gyros extendebatur; nominibus Muſarum per ſpheras cœleſtes & ſublunares diſtributis, cum epigraphe Virgilij.

Virg.

Mentis Apollineæ vis has movet undique Muſas.

Per heliotropium ſignantur hæc infima, ſequentia ſuperiora: per cœlum ſuprema: per ci-

citharam ordo & utraque inter concinna modulatio ex diſcordia concordi, decreta conſilio Conditricis Sapientiæ, per ſerpentem obumbratæ: igitur ut conſtaret in cunctorum univerſitate ex varietate pulcherrima harmonia; omnia conſtituit Opifex in pondere, numero & ad amuſſim menſura. Hic Horus apud Ægyptios pingebatur inſignitus upupæ capite, gnomone & lituo, inſigni circulo incluſus. *Quæ nihil aliud indicant, quàm mundum à Deo per ſapientiam ſuam productum, admirabili varietate rerum per upupæ caput ſignificatà: ſumma harmonia per lituum, concinno denique ordine per gnomonem indicato, eluceſcere.* Idem ibid. *cap.* 9. Plutarch. 9. *Sympoſ.* cap. 5. inquit: *Intellectibilem cœli indolem, currum vocare volantem, ideſt, harmonicam mundi circumvectionem.* Mercur. Triſmegiſt. in *Aſclepio*, cap. 6. *Muſice verò noſſe* (ait) *nihil aliud eſt, niſi cunctarum rerum ordinem ſcire; quæque ſit divina ratio ſortita: ordo enim rerum ſingularum in unam omnium, artifici ratione collatus, concentum quendam melo divino dulciſonum veriſſimumque conficiet.* Suffragatur Tullius de *Rep.* lib. 2. *Ut in fidibus ex diſſimillimarum vocum moderatione concors & congruus efficitur concentus; ita in republica ex ſummis, medijs, infimiſque ordinibus aptiſſima harmonia exiſtit.* Aſtipulatur propoſito Maxim. Tyrius, *ſerm.* 3. *Univerſum enim hoc totum* (infit) *harmoniam quandam exiſtimes, velim cuiuſdam muſici inſtrumenti, cuius ſit artifex Deus. Unde ea initium ſumens, perque aërem commeans, paſſim terra, mari, animantibus ac plantis permiſcetur: in quibus cùm plurimas diſpartiſque naturas inveniat, pugnantes eas invicem conciliat: neque ſecius componit, quàm ſuprema quædam harmonia, ubi in multiſonum inciderit chorum, eius ſolet ſtrepitum comprimere.*

Hieroglyphica huiuſce Muſices. Imago Apollinis, & Hori.

Kircher.

Plutarch.

Merc. Triſ.

Muſica quænam in Republica?

Cicer.

28 De hominis conſtitutione intellectuali, corporiſque ſymmetria, ac diſſona in concordiam proportione, interpretatur Cœl. Rhodigin. *Humanam verò muſicam facilè perceperis* (ait) *ſi inteipſum deſcendere incipias, & miraculum divinum amplius expendas: etenim quæ vis alia ſpiritalem vigorem mentis compotem, mortali ac terreni compagi fermentat, adglutinat, continet, ad perſcriptam perducit metam, niſi coaptatio quædam, & veluti gravium, leviumque vocum, quaſi unam efficiens conſonantiam, temperatio? Quid animæ poteſtates tam diſſentaneas & compugnantes ſæpe conſpirare facit; quàm è rationali & rationis impote vi conſtarit?* Iſidor. 3. *Etymolog.* cap. 17 *Quicquid loquimur, vel intrinſecùs venarum pulſibus commovemur; per muſicos rhythmos harmoniæ virtutibus probatur eſſe ſociatum.* Triſmegiſtus, ubi dudùm: *Hymnis quoque & laudibus, dulciſſimiſque ſonis, in modum cœleſtis harmoniæ* (aſſerit) *Numina colantur; ut illud quod eſt cœleſti uſu & frequentatione æternæ illectum in imagines poſſit lætum humanitas patiens longa durare per tempora. Sic Deorum auctor eſt homo.* Eugepæ! Sic ergo omnia a Numine diſpoſita, ut homo cognoſcat qualis & quantus cunctorum artifex. *Semper eſt, nec mutatione afficitur* (inquit Plato in *Timæo*) *nec ut pars pulchrum eſt, nec ut id cui pulchritudo ineſt; ſed ipſe per ſe pulchritudo, unde manat cæterorum pulchritudo.* Boëtius 3. de *Conſol philoſoph.* metr. 9.

Rhodigin.

In homine quomodò?

Iſidor.

Triſmegiſt.

Plat.

——*Pulchrum pulcherrimus ipſe*
Mundum mente gerens, ſimilique ab imagine formans,
Perfectaſque iubens perfectum abſolvere partes.

Boet.

29 Per cœlum intelligi, quæ ſupra terram ſunt elementa, ſæpe dixi ex Scripturæ uſu. Unde concentum cœli ad meteora vel paſſiones elementorum Pineda in Iob. 38. reducit. Clarè liquet Sapient. 19. 17. *In ſe enim dum elementa convertuntur, ſicut in organo qualitatis ſonus immutatur; & omnia ſuum ſonum cuſtodiunt: unde æſtimari ex ipſo viſu certò poteſt.* Indicat Diodor. Siculus lib. 2. num. 30. *In primis* (inquit) *Aſtrorum obſervatur fuit Mercurius, & vocum harmonias invenit, Lyræ inſuper ex nervis trium chordarum, inſtar trium anni temporum repertorem tradunt: tres enim inſtituit voces, acutam, gravem, mediam: acutam ab æſtate, gravem ab hyeme, mediam à vere ſumens, quod miram cum dictis ſymbolis conſonantiam oſtendunt.* Suffragatur Senec. 7. *Natur. qq.* cap. 27. *Non vides* (ſcribit) *quàm contraria inter ſe elementa ſint? Gravia & levia ſunt, frigida & calida, humida & ſicca. Tota huius mundi concordia ex diſcordibus conſtat.* Cùm verò admirandum univerſi ordinem tam in cœlo & æthere, quàm in inferiore orbe, tam diverſarum rerum & toto cœlo diſcretarum naturarum nexum & concinnitatem, ſumma imis, ima ſummaque medijs, ſummà ubique proportione reſpondentia contemplarentur Priſci; harmonicas rationes ineſſe rati ſunt, unde vox muſicæ nata: equidem cùm in vocibus ſit diverſitas & ex euphonia ſuavitas, ſi ex acutis, gravibus & temperatis reſultat concentus; invento iſtiuſcemodi ordi-

Iob. 38. 37.

De elementis & temporibus concentus.

Diod. Sicul.

Senec.

Cur orbium ſyſtema dicitur Muſica?

ordine in univerſo & variorum conſonantia, iure vocatur harmonia. *Mundus ipſe ex oppoſitis compoſitus eſt*: ſubdit Seneca. In cunctis ordo eſt, ne perturbatio ſit. *Ordo cœleſtia & terreſtria continet ::::. contra autem perturbatio & confuſio in aëre tonitrua, in terra motus, in mari naufragia, in urbibus bella, in domibus diſsidia*: inſit Gregor. Nazianzen. *Orat.* 26. Hinc Boet. d. lib. 4. *Metr.* 6. accinit:

Greg. Naz.

Aſpice ſummi culmina cœli:
Illic iuſto fœdere rerum
Veterem ſervant ſidera pacem.
Non Sol rutilo concitus igne,
Gelidum Phebes impedit axem.
Semper vicibus temporis æquis
Veſper ſeras nunciat umbras,
Revehitque diem Lucifer almum.
Sic alternos reficit curſus
Alternus amor: ſic aſtrigeris
Bellum diſcors exulat oris.
Hæc concordia temperat æquis
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida ſiccis,
Iungantque fidem frigora flammis.
Sedet intereà Conditor altus
Rerumque regens flectit habenas
Rex & Dominus, fons & origo,
Lex & ſapiens arbiter æqui.

Boet.

30 Totum ſanè harmonicum, ſed metaphoricum, uti aſtruunt AA. ſummi ſubſellij & prudentioris iudicij. D. Thom. loc. cit. *Iob.* in Dionyſ. de *Divin. nomin.* cap. 4. lect. 2. 2. de *Anima*, lect. 14. & 2. de *Cœlo*, lect. 14. Abulenſ. in *Ioſue*, 10. quæſt. 14. & Ariſtotel. loc. cit. Hinc Poëtæ fingunt Marſyam muſicum in fluvium converſum. Ovid. 6. *Metam.* fabul. 5. quam metamorphoſim ſic exponit & hic, & 6. *Mytholog.* cap. 15. *Ex ſummo montis cacumine in ſubiectam petram cadere magno ſtrepitu aquarum, & inde diffuſum placido labi curſu: eamque eſſe cauſam, cur Poëtæ fingant, Marſyam fuiſſe tibicinem: nam ille ſtrepitus eſt quaſi concentus, & ſubita aquæ mutatio efficit, ut amnis fracto impetu, induat alium colo em, fiatque nitidiſsimus.* Phyſicam in orbe harmoniam, nec in gyris cœlorum, meritò paſſundat Baſil. in *Hexaëmer.* Homil. 2. & inter hæreticorum Marchoſiorum errores referunt Epiphan. in *Panar.* lib. 1. & Irinæus, lib. 1. cap. 13. *adverſ. hæreſ.* Ex Ethnicis ſumpta cogitatio, quæ inter credulos inolevit. *Cùm Deos corpora cœleſtia arbitrarentur* (ſubdit Natal. Comes, 11. *Mythol.* cap. 7.) *è numeris & harmonicis proportionibus Deos ipſos conſtare putabant.* Nam cùm præclarum Dei opus, mundum conſtare concentu crederent; omnia *Muſica.* Hinc Curetes & Corybantes dicti tripudiantes ſonoriſque armis choros ducentes, dum Deorum fiebat aliquomodò pompa, potiſsimè Rheæ, ſeu Magnæ matris, circum cuius imaginem tympana multa, ut idem refert ibid. *lib.* 9. *cap.* 5. & 7. Gyrald. *Syntagm.* 1. *num.* 24. & 4. n. 7. Chart. in *Magna-Matr.* fol. 140. & Cœl. Rhodigin. *lib.* 17. *cap.* 12. Orph. Hymn. in *Rheam*, accinit:

In illis tantùm muſica metaphoricè non phyſicè.
Natal. Cō.
Idem.
Tympana quare Magnæ-Matris inſignia.

Tympana quam mulcent, tinnituſque æris acuti,
Æra pulſantes Curetes arma, Marini
Cœleſtes ac terreſtres Mavortia pubes.

Orph.

Ex huiuſmodi ineptiſsima cogitatione, tinnitu horrido in eclipſi Lunæ fatui ſuccurrebant laboranti, quippe abſorberi arbitrabantur à Dracone cœleſti. Queritur S. Maximus, de *Diverſ.* Homil. 9. dicens: *Circa veſperam tanta vociferatio populi extitit, ut irreligioſitas eius penetraret ad cœlum: quòd cùm requirerem quid ſibi clamor hic velit; dixerunt mihi, quòd laboranti Lunæ veſtra vociferatio ſubveniret, & defectum eius ſuis clamoribus adiuvaret, Riſi equidem & miratus ſum vanitatem. Repentè Luna cùm plena eſſet & ſublimis* (ait Plutarch. in *Paulo Æmil.*) *facta eſt obſcura: lumineque deficiente, Romanis* (*ſicut eſt apud illos conſuetudo* (*æris tinnitu lumen revocantibus.* Alij inter illos, tubarum ſtrepitu, muſicorumque inſtrumentorum Lunæ lumen revocare conabantur. *Nam Luna* (inquit Tacit. 1. *Annal.* cap. 28.) *claro repentè cœlo viſa languescere. Miles omen accepit; ſi fulgor & claritudo Deæ redderetur: igitur æris ſono, tu-*

Maxim.
Plutarch.
Tacit.

tubarum cornuumque concentu ſtrepere. Non ita muſica Univerſi accipienda eſt, ſed pro connexione inferiorum & ſuperiorum orbium, de qua erudite Kincher. in *Obeliſc. Pamphil. lib.* 3. *cap.* 12. & *Tom.* 2. *Oedip. p.* 2. *Claſſ.* 7. *cap.* 2. Hac enim linguà cuncta loquuntur & Conditorem ordine harmonico muſicè plaudunt. *Natura veluti vociferans.* Plin. *lib.* 18. 27. Virgil. *Eclog.* 5. v. 62.

Quid eſt, ſuccurrere Lunæ laboranti, & quoſ

—Voces ad ſidera iactant
Intonſi montes: ipſæ iam carmina rupes,
Ipſa ſonant arbuſta.

Virgil.

Lucretius d. *lib.* 3. v. 71. *Aëra reſtantia vociferantur.* Adi Leon. Pap. de *Paſsion. Domin.* ſerm. 8. & Gregor. Magn. in *Evang.* Homil. 10. Totus mundus ſpeculum eſt, quo videtur bonitas Conditoris. *Videmus nunc per ſpeculum.* 1. Cor. 13. 12. Liber ſcilicèt opiſtographus, intùs & foris ſcriptus. *Apocal.* 5. 1. atque pictura inſignis, qua opificis ſummà ſymmetrià explorantur colores. Auguſt. 10. *Confeſſ.* cap. 6. Inſtruimur ergo in cognitionem quotidie: ſed, ut ait Manil. d. lib. 2. à v. 115.

Mundus imago, templum, ſpeculum & Dei volumen.

Quis cœlum poſsit, niſi cœli munera noſſet,
Atque hanc connexi molem ſine fine parentis
Signorumque choros, ac mundi flammea tecta
Æternum & ſtellis adverſus ſidera bellum,
Ac terras cœloque fretum, ſubiectaque utriſque
Cernere, & anguſto ſub pectore claudere poſsit?

Manil.

31 Pende: *Stellis adverſus ſidera bellum*: ſpectat enim in noſtrum argumentum. *Quæ ſidera & ſtellas vocatis*: ait Cicer. de *Somn. Scip.* ubi Macrob. *lib.* 1. *cap* 14. inſit: *Non enim hic res una geminà appellatione monſtratur: ſunt ſtellæ quidem ſingulares, ut erraticæ quinque; & cæteræ, quæ non admiſtæ alijs ſolæ feruntur: ſidera verò, quæ in aliquod ſignum ſtellarum plurium compoſitione formantur. Etenim Aſter ſtella una eſt: & Aſtron, ſignum ſtellis coactum, quod nos ſidus vocamus; ut Signa*, &c. De his ergo Iul. Firmicus, *Matheſ.* lib. 2. aſtruit: *Aries Leonem non videt; ſed audit. Leo autem Arietem videt, ſed non audit. Aries Cancrum videt pariter & audit: Cancer autem Arietem non videt, ſed audit. Taurum & videt Leo pariter & audit: ſimiliter Aries, Leo, Gemini Virginem vident leviter & audiunt: Virgo Geminos leviter videt, ſed plenìſsime audit. Cancer Libram videt pariter & audit. Leo Scorpium non videt, nec audit: Scorpus verò Leonem videt pariter & audit. Virgo Sagittarium ex obliquo reſpicit, ſed eam non libenter audit. Sagittarius Virginem & videt & audit: Libara Aquarium videt, ſed ipſa ab Aquario non videtur. audiunt tamen ſe invicem. Piſces & Cancer non quidem ſe vident, ſed audiunt.* Proh Superi! Grande nefas. Ita exclamant qui terminorum Aſtronomiæ acceptiones reducunt in ſignificationes ſenſumque alienæ facultatis. Ob reverentiam, qui ſint, prætereo. Quid, dum ibid. *cap.* 6. legunt: *Habent ſtellæ proprium ſenſum, divinamque prudentiam.* Quid dicent hi Theologi, dum voce Ioſue ſtetit Sol? Solem obediſſe, vel Intelligentiam moventem Solem? Habet enim Angelum non informantem, ſed aſsiſtentem, ſenſu propriò præditum, & divinà prudentià imbutum. Vid. hic n. 9. Serat. *quæſt.* 18. & quæ nos aſtruximus, *Tom.* 2. *T.* 6. *n.* 6. Ne Theologi ſiccine cœlum vocibus impleant; ſubijciemus, quid intelligendum per viſum & auditus Signorum.

Diſcrimen ſtellæ & ſideris, aſteris & aſtri.
Macrob.
Iul. Firmic.

32 Inter ſigna Zodiaci ſunt quædam, quæ in Aſtronomia dicuntur Præcipientia & Obedientia. Hæc denominatio ſolùm provenit Signis æquè diſtantibus à punctis æquinoctialibus, habentibus gradus invicem ſibi æquales, qua de cauſa eis cedent aſcenſiones & deſcenſiones: dicunturque Signa *Iſanaphora*, eo quòd æquatis aſcendant temporibus. *Ægyptij & Græci* (ait Iovian. Pontan. 1. de *Reb. cœleſtib.* cap. 19.) *alterum ſemicirculum* (*à cuius initio, poſtquàm Sol ad eum pervenit, dies excreſcere incipiunt*) *æſtivum dixere: alterum verò hiemalem, quòd ubi Sol ad eum deſcenderit, dies ſuperentur à noctibus. Quòd dies igitur præferantur nocti, quòd calor frigori, lucis incrementum detrimento; hinc ſigna ipſa eſtivi circuli, unde rerum exiſtit in terris, honoris gratià dicuntur imperare: quæ verò in hiemali circulo, tamquàm ſubiecta illis obedire.* De Signis ſe videntibus, in *Harmonic. Ptolom.* ait Porphyrius: *Videntia Signa ſunt, quæ & diebus & noctibus æqualium temporum ſpatium tribuunt.* Pontanus d. *cap.* 20. *Videre ſe invicem Signa dicuntur ob amicitiam & conſenſum: ob ſocietatem & cognationem, & propter lineæ ab altera in alteram productæ æquationem, mirà quadam ſocietate iunguntur, ſibique invicem ſuffragantur. Hæc videre ſe invicem indicanda, ſibique mu-*

Quid Signa Iſanaphora?
Iovian Pōtan.
Imperantia & obedientia?
Prophyr.
Videntia & audientia?

mutuis favoribus ſuffragari , ob *partium æqualem à Solſtitio intercapedinem* : *tamet ſi*
Pontan. *aſcenſionibus differant* : *& quòd utrumque ipſorum ex eiſdem oritur finitoris partibus*
& in iiſdem occidit. Signa æqualium aſcenſionum , *Iſanaphora* , *audire ſe invicem non*
autem videre propter umbram terræ , *eaque ob hanc rationem æquipollere inter ſe putant.*
Quòd igitur auditus quàm viſus aliquanto ſit hebetior , *at ipſam æqualium aſcenſionum*
cognationem , *& affinitatem minus validam exiſtimarent* ; *dixerunt Signa ipſa ſeſe au-*
dire , *hoc eſt* , *benevolentiâ quidem inter ſe affici* : *non tamen tanta* , *quanta quę videre*
ſe dicuntur. Adi Claud. Dariot. *Introduct. ad Aſtror. Iudicia* , cap. 6. Iul. Cæſar Bu-
lenger de *Ration. Divinationis*, cap.6. in argumentum ſubiungit: *Expendamus quæ ſint*
Aſtrologorum Antiſcia , *quæ Signa audiant* , *quæ videant* , *quæ imperent*, *quæ obediant*,
quæ oderint , *quæ ament. Ptolomeus vires Signorum dupliciter accipi* , *ait* : *per configu-*
Antiſcia. *rationem quandam* , *aut ſecundum ſimilitudinem. Similitudo eſt æqualis virtus cogna-*
tionis & ſympathiæ Signorum , *eò quòd ſe aut videant* , *aut audiant* , *aut oderint* , *aut*
amet. Quæ à quatuor punctis cardinalibus ex æquo diſtant ; *ea Antiſcia vocant* : *&*
Bulenger. *quidem quæ æqualiter à punctis tropicis abſunt* , *æquales vires habentia dicuntur Viden-*
tia. Quæ à punctis æquinoctialibus æqualiter dimota ſunt , *Iubentia & Audientia vo-*
cantur. Quæ vident æquales noctes & dies habent : *quæ iubent & audiunt æquales ortus*
& occaſus. Nam ducta per puncta æquinoctialia linea , *circulum in duo hemicyclia*, *æſti-*
vum & hyemale (ut aſtruit Pontanus) *vel ſeptentrionale & auſtrale ſecat* ; *& ſemicir-*
culum Signorum ſeptentrionalium , Iubentium ; *ſemicirculum auſtralium* , Obedientium
facit : *ab Ariete dies noctem ſuperant* : *à Libra ſuperantur* ; *ut hoc pulchro commento*
maiores dies minoribus imperare debeant. Longè aliter ratio Manilij ad Signa videntia
& audientia , obedientia & imperantia ; quàm videris , *lib.*1.*cap.*7. & *lib.*2. *cap.*3.11.
14. His ergo liquet Catonum imperitorum cenſuras bambalica, & rudi Minervâ audax
ſupiniſsima ſapientiâ : at non liquet, quæ in ſeq. quæſtione ingenia materia torſit.
33 Ordo cœli profectò immutabilis. *Concentum cœli quis dormire faciet* ? Iob.38.
37. Laudant Deum in motu continuo Sol & Luna, ſtellæ & lumen , cœli cœlorum, &c.
ſic *ſtatuit ea in ſæculum ſæculi* : *præceptum poſuit & non præteribit.* Pſalm. 148. 6. Ca-
ietan. *Intellige præceptum proportionaliter inclinationem cœleſtium corporum ad ſuos*
Caietan. *motus.* Dicit ita per Ieremiam , 33. 25. *Si pactum meum inter diem & noctem* , *& le-*
ges cœlo & terræ non poſui. Unde poſt diluvium dixit , Geneſ. 8. 22. *Cunctis diebus*
Lex cœlis data ratio in motu perpetuæ. *terræ* , *ſementis & meſsis* , *frigus & æſtus* , *æſtas & hiems* , *nox & dies non requieſcent.*
Pro firmitate infallibili exponitur in cœlo huiuſmodi ordo a principio creaturæ. Pſalm.
88. 30. *Ponam thronum eius ſicut dies cœli.* Genebr. *Dies cœli perennes* , *quòd à cœlo*
Genebr. *ipſo per Solis curſum effici videantur.* Unde quaſi ab impoſsibili aſtruit Chriſtus ſuo-
rum infallibilitatem verborum ex cœli circumrotatione & quiete terræ. *Cœlum & terra*
tranſibunt, *verba autem mea non tranſibunt.* Luc.21.33. Cœlum principium motus, terra
quietis: non ex natura deficient, ſed verba mea firmiora : igitur priùs quàm fruſtrentur,
ceſſabit curſus in cœlorum orbe, & movebuntur omnia fundamenta terræ. Statius 3. *Sil-*
*var.*3. à v.53.

——*Sed habent Numina legem*:
Stat. *Servit & Aſtrorum velox chorus*, *& vaga ſervit*
Luna, *nec iuſſæ toties redit orbita lucis.*

Unde Mercur. Triſmegiſt. ad *Aſclep.* ſubdit : *Ergò ſic efficitur ut & æternitatis ſtabilitas*
moveatur , *& temporis mobilitas ſtabilis fiat* , *fixâ lege currendi.* Ariſtoteles, 9. *Metaph.*
Triſmegiſt. cap.9. *Pertimeſcendum non eſt* (inquit) *ne cœleſtia corpora ſtent* ; *quia in eis non ineſt po-*
tentia contradictionis, *ut moveantur & non moveantur.* Idem Alexander Aphrodiſius 2.
Ariſtotel. *Natur.qq.* cap.18. Pontan. 1. *Uran.* ſuccinit:

At medios cœli tractus , *medij ætheris oram*
Fons lucis Sol auricomus, *Sol igneus ambit*,
Iov. Pont. *Agnoſcant auræ imperium* , *maria alta tremiſcant*,
Audiat & longè tellus fatalia iuſſa.

34 Contra huiuſmodi obſervatam legem & ordinem , dicitur Ioſue 10. Solem ſte-
tiſſe , ſimulque cum illo cætera aſtra , & orbes cœleſtes univerſos, quibus fixa. Dionyſ.
Areöpagit. *Epiſt.* ad Policarp. Auctor *Mirabil. Sacr. Script.* lib. 2. cap. 4. & nonnulli
ſequuntur auctoratæ doctrinæ. *Steteruntque Sol & Luna. Stetit itaque Sol in medio*
Ioſue 10. 13. *cœli*, *& non feſtinavit occumbere ſpatio unius diei.* Tertullian. 3. *Poëtic. contra Marcion.*
cap.3. v.24.

Solem

Tertull.

Solem cum Luna ſtatuit.

Si cuncti globi cœleſtes ſteterunt , ergo etiam primum mobile , à quo menſuratur tem- *An dum ſtetit Sol, ceſſaverit motus cœleſtium Orbium?*
pus : quod quidem cùm ſit numerus motus , ſine motu profectò non erit tempus. Con-
cedit Abulenſ. hìc , *quæſt.* 70. & 87. Alap. tam hic , quam in *Eccli.* 46. 5. Ex Scriptura
ſumitur argumentum. *Fiant luminaria in firmamento cœli* , *& dividant diem ac no-*
ctem, *& ſint in ſigna & tempora & dies & annos.* Geneſ. 1. 14. Eſt *Hendiadys* , ideſt, *Hendiadys.*
in ſigna temporum & dierum & annorum : ut alibi dixi, ſicut illud Eſth. 10. 6. *In lucem*
Solemque converſus eſt : Nimirùm , in lucem Solis. Apocal. 19. 16. *Scriptum in veſti-* *An tunc tempus?*
mento & in femore : ſcilicet , in veſtimento femoris. Quapropter ſi motus luminarium
ſigna temporis ſunt , ſine motu quale tempus ? Auguſtin. inficiatur. *Audivi* (inquit lib.
11. *Confeſſ.* cap.23.) *à quodam homine docto* , *quòd Solis ac Lunæ ac ſiderum motus ipſa* Auguſtin.
ſint tempora & non anni : : . *nemo ergo mihi dicat cœleſtium corporum motus eſſe tem-*
pora ; *quia & cuiuſdam voto cùm Sol ſtetiſſet* , *Sol ſtabat* , *& tempus ibat.* Sanè , igi-
tur menſura temporis non eſt tempus : ſi motus ſiderum eſſent tempora , tempus menſu-
raretur tempore , & eſſet ſine menſura ; tuncque darentur ſigna ſignorum , quod extra
ordinem rerum. Tempus dici ſolet duratio rei cuiuslibet , ſed hoc eſt tempus intrinſe-
cum , quod non menſuratur motu ſiderum , nec de illo agunt Philoſophi ſub ratione
temporis ; ſed tantùm ſub ratione durationis. Tempus propriè , prout eſt numerus mo-
tus (paſsivè , non activè , ideſt , motus numerati vel numerabilis , non numerantis , ut
ait D.Thom. 1.p. *quæſt.*10. *art.*6.) eſt tempus extrinſecum ex duratione motus primi
mobilis , quo ceſſante tempus non erit ; ut dicitur Apoc. 10. 6. *Tempus non erit amplius.*
Claret ergo quo ſenſu dicat Auguſtinus , Sole ſtante, tempus fuiſſe , ideſt , intrinſecum;
& quo AA. præfati negent: etenim ſi propriè tempus eſt motus primi mobilis menſuran-
tis ; dum illo pro tunc ſuſpenſus primi mobilis motus , profectò non erat tempus.
35 Non eſt noſtri inſtituti diſcutere, an ita pendeant inferiora à ſuperiorum orbium
motu; ut nihil hic operari poſsit , illis quieſcentibus. Videſis Suarium *Metaphyſ.* diſput.
22. ſect.5. & Serar. hic, *quæſt.* 27. Abulenſis omitto plures quæſtiones : dico ergo ad
diſputationem temporis , ex ſacro textu conſtare tunc fuiſſe tempus. *Sol non feſtinavit*
occumbere ſpatio unius diei. Quo pacto ſignatur dies unus , ſi non erat tempus? Tem- Ibidem. *Fuit tempus*
pus igitur erat , quia non ceſſavit ordo motus primi mobilis , uti teſtimonijs ſacris aſtru-
ximus , *num.* 33. ſimiliterque aliorum orbium , ſcilicèt, firmamenti, Solis & Lunæ iuxta
ordinem præfixum a principio. Fatetur ipſe , tempus tunc inficians , Alapid. in *Epiſt.* Alapid.
ad Coloſſ. 2. 5. *Huius ordinis bonum & commodum patet* (inquit) *in ordinato motu &*
ſitu cœlorum , *ſtellarum* , *elementorum* , *omniumque creaturarum. Si enim hic ordo tur-*
betur , *turbatur totum univerſum.* Quinam enim ordo , ſi in tempore nullum tempus?
Tempus itaque à primo Mobili , quod diſcriminat Solis motus , de quo Clavius in Clav.
cap. 1. *Spher.* infit: *Motus Solis eſt regula & menſura motuum aliorum Planetarum.* Fons
eſt motus & luminis , ut ex Heraclito dicit Macrob. d. *cap.* 20. Senec. in *Tyeſt.* à v. Senec.

Dux Aſtrorum ſæcula ducens
David æſtatis brumæque notas.

Idem Cicer. 1. de *Natur. Deor.* Quomodò ergo revocatur ordo , Sole tempore Ioſue in
cœli medio ſtante , & Ezechiæ in Orientem regrediente?
36 Magno ſemper extitit , ſtetiſſe Solem , vel metam deſerere. De Elimelech inter-
pretantur Rabbini illud, Illud Paralip. 4. 22. *Qui ſtare fecit Solem* : de quo egimus, *Tom.* *Stare Solem pro hyperbole.*
5. *T.*2. *n.*1. De diſcipulis R. Hillel , dicitur *Talmud* , cap. 5. *Pirke* , octoginta habuiſſe
diſcipulos , ſed ex eis triginta dignos , pro quibus ſtaret Sol , ut fecerat Ioſue. Ordinem
ac curſum ſuſpendiſſe ac mutaſſe, plurimi ex Ethnicis glorianter aſſerunt. Senec. in *Aga-*
memn. à v.810.

Cui lege mundi Iupiter ruptà Senec.
Roſcidæ noctis geminavit horas
Iuſsitque Phœbum tardius celeres
Agitare currus : *& tuas lentè*
Remeare vigas , *candida Phœbe.*

Feſtivè ac latè refert Plaut. in *Amphitr.* Lactant. & Bernant. in illud Statij 6. *Thebaid.* *Ethnici falsò aſtruunt Solem immobilem & retrò actum.*
v.281. *Tergemina Luna.* Ovid. *Epiſt.* 9. v. 9. & 1. *Amor.* Eleg. 13. v. 45. Auſon. in
Ænigm. Ternarij. Propert. 2. *Eleg.*22. v.25.

Iupiter Alcmenæ geminas requieverat Arctos, Propert.
Et cœlum noctu bis ſine Rege fuit.

Solem